

Урок Взаємні права та обов'язки батьків і дітей

Автор: Борщевська Катерина Михайлівна

Тема. Взаємні права та обов'язки батьків і дітей. Особисті немайнові права дітей. Права батьків і дітей на майно, право на утримання

Мета: сприяти усвідомленню учнями, чому права та обов'язки батьків і дітей є взаємними, наводити приклади окремих прав батьків і дітей; описувати обов'язок матері, батька утримувати дитину та обов'язок повнолітніх дітей утримувати батьків; розвивати вміння моделювати та розв'язувати правові ситуації, пов'язані з правами та обов'язками батьків і дітей; висловлювати власне ставлення до взаємних прав і обов'язків батьків і дітей; виховувати свідоме ставлення до взаємних прав і обов'язків батьків і дітей.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: Правознавство (практичний курс): підручн. для 9 кл. загальноосв. навч. закл. / Сутковий В.Л., Філіпенко Т.М. – К.: Генеза, 2009.

- Конституція України (статті 24, 51, 52, 92).
- Сімейний кодекс України (глави 13, 14 та ін.).

Хід уроку

I. Організаційний момент уроку

II. Актуалізація опорних знань

Бесіда

1. Що таке шлюб і сім'я?

2. Як укладається шлюб? У яких випадках може бути відмовлено в укладенні шлюбу? Яке значення має державна реєстрація шлюбу? Чи буде дійсним шлюб, якщо спочатку його укладено в церкві, а потім зареєстровано в державних органах?

3. У чому полягає принцип рівності прав чоловіка і жінки в сімейних відносинах?

4. Які із запропонованих тверджень закріплені законодавчо:

- жінки мають займатися лише домашнім господарством і виховувати дітей, а забезпечувати сім'ю повинні чоловіки;
- рішення про місце проживання сім'ї повинен приймати чоловік, ураховуючи думку дружини;
- чоловік і дружина мають рівні права на власність сім'ї;
- укладаючи шлюб, жінка повинна брати прізвище чоловіка?

5. Висловіть свою думку щодо доцільності укладення шлюбного договору.

6. Шлюбний вік чоловіка та жінки є неоднаковим. Чим, на вашу думку, пояснюється ця нерівність? Чи вважаєте ви цю нерівність справедливою?

Виступ учнів привітання у РАЦСі

III. Мотивація навчальної діяльності

На моєму столі стоїть скринька. Я пропоную кожному учневі зазирнути до «чарівної скриньки» і побачити найважливішу на землі людину. І якби кожна дитина світу зазирнула до неї, вона теж побачила б цю найважливішу людину. (Діти по черзі зазирають до скриньки і посміхаються, бо розгадали таємницю скриньки: кожен побачив своє відображення у дзеркалі.)

Так, кожна людина – неповторна на цій землі, вона є великою цінністю тільки тому, що вона – людина, що має совість, що їй дароване життя, яке слід прожити гідно й плідно. Так, у нас є багато спільного, чимало відмінного, але нас усіх об'єднує те, що всі ми люди, які мають одну на всіх Землю, і нам слід жити так, щоб зберегти на ній мир і спокій.

Кожен з нас, і дорослий і малий, є повноправним членом суспільства, його невід'ємною частиною, вільним і рівним у своїй гідності та правах.

Першим кроком для повної реалізації себе як повноцінного громадянина є ознайомлення з основними правами та обов'язками.

Адже, щоб запобігти порушенню своїх прав, а в разі порушення – захистити, то потрібно їх знати.

IV. Вивчення нового матеріалу

Завдання

Найважливіша функція сім'ї – продовження людського роду. Виконання цієї функції надзвичайно важливе і для кожної людини, і для всього суспільства. З перших днів існування людського суспільства батьки опікувалися своїми дітьми, передавали їм свій досвід, допомагали обирати життєвий шлях, знаходити гідне місце в житті.

Пригадайте народні прислів'я, у яких ідеться про відносини батьків і дітей. Яка роль батьків у житті дітей?

Яке дерево, такі в нього квіточки, які батьки, ... (такі їхні діточки).

Який корінь, такий пагінець, які самі, ... (такі й сини).

Який дуб, такий тин, ... (який батько, такий син).

Які самі, ... (такі й сини).

Яка гребля, такий млин, ... (який батько, такий син).

Не навчив батько – ... (не навчить і дядько).

У дитини заболить пальчик, а у мами – серце.

Рідна мати однією рукою б'є своє дитя, а іншою гладить.

Працюємо разом

1. Прочитайте притчу. Подумайте, як слова доньки вплинули на поведінку матері, і закінчіть притчу.

«В одній сім'ї, жили мати, донька й онука, мати занедужала. Від тяжкої хвороби не могла старенька навіть підвестися з ліжка. Донька спочатку приділяла хворій багато уваги, а потім (хвороба тривала більше року) почала нарікати й відмовлялася від обов'язку доглядати за матір'ю. У кімнаті, де лежала немічна старенька, все покритлося пилом й стояв неприємний запах, що розповсюджувався на весь дім. Мати запропонувала своїй дочці принести із сараю стару драбину, щоб, поклавши на неї бабусю, віднести хвору до комори. Поклали вони стареньку й винесли з хати. Після цього онука взяла драбину й обережно поставила в сарай. Мати їй і каже: "Навіщо, доню, ти поставила драбину на місце, вона дуже стара і її потрібно викинути". А дочка їй і відповідає: "Нехай, мамо, вона ще постоїть, а то коли ти зістаришся, не буде на чому тебе винести до комори..."».

2. Прочитайте уривок із книжки розповідей для маленьких дітей Л. Толстого. Подумайте, як письменник закінчив цю повчальну історію.

«У бабусі була онучка; спочатку маленька онучка все спала, а бабуся сама пекла хліб, мела хату, мила, шила, пряла й ткала для онучки; а після бабуся стала стара...»

Чим схожі і чим відрізняються ці історії? Приведіть приклади життєвих ситуацій, що можуть проілюструвати, як виявляються взаємні права та обов'язки батьків і дітей.

Батьки та діти зобов'язані надавати взаємну моральну підтримку та матеріальну допомогу одне одному. Ця норма зафіксована не тільки в сімейному праві, але й в конституційному.

Ст. 51 Конституції України. Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків.

Обов'язки батьків та дітей називають взаємними. Коли діти стануть дорослими, вони зобов'язані надавати допомогу своїм батькам та піклуватися про них.

2. Особисті немайнові права дітей

Оскільки права та обов'язки батьків і дітей є взаємними, то обов'язки батьків майже завжди будуть трансформуватися в права дітей і навпаки. Здійснення батьками своїх прав та виконання обов'язків мають ґрунтуватися на повазі до прав дитини та її людської гідності. Батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини. Відмова батьків від дитини суперечить моральним засадам суспільства, а ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків є підставою для накладання на них відповідальності.

Держава зобов'язує батьків забрати дитину з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я; невідкладно, але не пізніше одного місяця від дня народження дитини, зареєструвати народження дитини в державному органі реєстрації актів цивільного стану. Реєстрація народження дитини провадиться державним органом реєстрації актів цивільного стану з одночасним визначенням її походження та присвоєнням прізвища, імені та по

батькові.

Буква закону

Ст. 160 Сімейного кодексу України. Право батьків на ви значення місця проживання дитини.

1. Місце проживання дитини, яка не досягла десяти років, визначається за згодою батьків.
2. Місце проживання дитини, яка досягла десяти років, визначається за спільною згодою батьків та самої дитини.
3. Якщо батьки проживають окремо, місце проживання дитини, яка досягла чотирнадцяти років, визначається нею самою.

Окремою статтею в Сімейному кодексі України окреслюються обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини.

Держава дбає про забезпечення права дитини на належне батьківське виховання через систему державного контролю.

Батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини

Батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток

Батьки зобов'язані забезпечити здобуття дитиною і повної загальної середньої освіти, готувати до самостійного життя

Батьки зобов'язані поважати дитину. Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини. Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність.

Дитина має право противитися неналежному виконанню батьками своїх обов'язків щодо неї. Вона має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів *до органу опіки та піклування, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій*. Також дитина має право звернутися за захистом *безпосередньо до суду*, якщо вона досягла 14 років.

Розв'яжіть ситуацію

14-річний Сергій скоїв дрібне хуліганство. 29 вересня 2008 р. щодо його матері був складений протокол про адміністративне правопорушення, відповідно до якого вона підлягала відповідальності за невиконання батьками обов'язків щодо виховання дитини. При розгляді справи в суді мати Сергія пояснила, що вона не позбавлена батьківських прав, проте її син самостійно вибрав після досягнення 14 років своє місце проживання й живе окремо від неї - у рідної тітки, тому вона не може відслідковувати кожен його крок і не відповідає за виховання сина.

Дайте правовий аналіз ситуації. Яке рішення прийме суд?

Відповідь. Суд притягне до відповідальності матір.

Задача

Галина й Антон збираються розлучитися і не живуть разом уже півроку. Їхня донька Ганна, якій 12 років, живе з мамою. Але дівчинка дуже любить батька і хоче жити разом з ним та його батьками. Антон готовий забрати дитину, але Галина відмовляє йому, говорячи, що вона сама знає, як їй виховувати дитину.

Відповідь. Законодавство передбачає обов'язок батьків утримувати своїх дітей до їхнього повноліття.

Задача

Олексій дуже добре навчався в школі. Він вступив до медичного інституту на платне відділення. Олексій стверджує, що його батьки зобов'язані платити за його навчання.

Відповідь. Обов'язок піклуватися про своїх неповнолітніх дітей, надавати їм матеріальну допомогу не знімається з батьків у разі розлучення, проживання одного з батьків окремо від дитини. У цьому випадку той із батьків, хто живе окремо від дітей, зобов'язаний сплачувати аліменти – кошти на утримання дітей. Він також повинен надавати допомогу в разі виникнення особливих обставин – хвороби дитини, необхідності її курортного лікування чи оздоровлення тощо.

Розмір аліментів устанавлюється судом з урахуванням стану здоров'я та матеріального становища дитини та платника аліментів, наявності в платника аліментів інших дітей, непрацездатних чоловіка, дружини, батьків, а також інших обставин, що мають істотне значення. Аліменти встановлюють або у твердій грошовій сумі, або визначивши частку від заробітку особи, яка їх платитиме.

При цьому Сімейний кодекс України встановив, що в жодному разі розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим за неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Задача

Позивач П. Т. Кирилова звернулася до суду з проханням обмежити спілкування її 6-річного сина з колишнім чоловіком. Своє прохання вона пояснює тим, що батько хлопчика – людина неврівноважена, зловживає спиртними напоями, здатний до істерик, егоїст. Свідок, мати відповідача, підтвердила, що її син з дитинства поведився неадекватно, різав вени, а головне – вона чула, як онук плакав після зустрічі з батьком, тому що останній тушив недопалки об свої руки на очах у дитини. Позивач надала висновок опікунської ради про обмеження спілкування батька з сином з 12 до 15 годин і тільки в присутності матері. Відповідач не згодний з вимогою колишньої дружини й наполягає не відмовляти йому у спілкуванні з сином. Яким буде рішення суду?

Відповідь. Ст. 141 Сімейного кодексу України вказує на рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини, а розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав та обов'язків щодо дитини. Тому в цій частині позову відмовлено повністю. Але ст. 155 СКУ говорить про те, що батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини. У суді позивач не довела, що медичним обстеженням встановлено незадовільний стан колишнього чоловіка. Тому порада: звернутися до лікаря, у разі встановлення хвороби звернутися до опікунської ради, а потім до суду з проханням

обмежити спілкування батька з дитиною

Задача

До суду звернувся з позовом громадянин П. Він скаржився на безсердечність своїх дітей, на **відсутність** матеріальної допомоги з їхнього боку. **Дорослі діти** не бажають забути того, як він у мороки залишив сім'ю та не підтримував її. Тепер **він** старий, самотній, йому важко. Але ж це його діти, всяке траплялося в минулому. Яке рішення схвалив суд?

Відповідь. Ст. 141 Сімейного кодексу України вказує на рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини, а розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав та обов'язків щодо дитини. Тому в цій частині позову відмовлено повністю. Але ст. 155 СКУ говорить про те, що батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини. У суді позивач не довела, що медичним обстеженням встановлено незадовільний стан колишнього чоловіка. Тому порада: звернутися до лікаря, у разі встановлення хвороби звернутися до опікунської ради, а потім до суду з проханням обмежити спілкування батька з дитиною

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Бесіда

1. Коли виникають права та обов'язки дітей та батьків?
2. Чому права та обов'язки дітей та батьків мають взаємний характер?
3. До якого часу батьки зобов'язані утримувати дитину?
4. Пріоритет якого виховання держава забезпечує дитині?

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ

Батьки і діти! Діти і батьки!

Нерозділиме і довічне коло.

Ми засіваємо житейське поле

І не на день майбутній - на віки.

Між нас не ляжуть вирвами роки.

Бо наша кров пульсує в нашій долі.

Батьки і діти... Діти і батьки...

Нам нічого ділити на спільнім полі.

Б. Олійник

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1.Опрацювати § 19 підручника.

2.Написати твір-роздум «Чому наслідки важливо взаємно дотримуватися прав та обов'язків дітей та батьків?».

3.Складіть юридичну задачу, що буде ілюструвати питання « Права батьків та дітей на майно. Право утримання».

Обов'язок батьків утримувати дитину

Одним з головних обов'язків батьків є обов'язок по утриманню своїх неповнолітніх дітей. Батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття, зазначається в ст. 180 СК України. При цьому слід мати на увазі, що у випадках, передбачених ст. ст. 198, 199 СК України, батьки зобов'язані утримувати і повнолітніх дітей. Положення цих норм становлять окремий інститут сімейно-правових відносин. Обов'язок батьків по утриманню своїх неповнолітніх дітей виникає у них з часу народження дитини і триває до настання її повноліття. Закон покладає такий обов'язок на обох батьків. Коли діти проживають з матір'ю, позов про стягнення аліментів пред'являється до батька. На дітей, які виховуються батьком, аліменти стягуються з їх матері. З моменту досягнення дитиною повноліття (якщо вона є працездатною, не навчається), обов'язок батьків по її утриманню припиняється. У більшості випадків батьки здійснюють обов'язок по утриманню своїх неповнолітніх дітей добровільно, забезпечуючи їх всім необхідним для життя, навчання, повноцінного розвитку. Якщо ж батьки ухиляються від цього обов'язку та не надають коштів на утримання дітей добровільно, такі кошти стягуються з них у судовому порядку у вигляді аліментів. Підставами виникнення сплати батьками аліментів на неповнолітніх дітей є: - наявність юридичне значимих зв'язків між батьками і дітьми (кровне споріднення, відносини усиновлення); - вік особи, яка має правовий статус дитини; - рішення суду або договір чи домовленість між батьками про сплату аліментів на дитину (дітей). Обов'язок батьків виникає незалежно від їх працездатності, дієздатності, наявності у них матеріальних засобів для утримання дітей. Недосягнення батьками повноліття (у випадках зниження шлюбного віку) не звільняє їх від обов'язку по сплаті аліментів. Але разом з тим в окремих випадках звільнення батьків від утримання дітей допустиме за рішенням суду. Такий висновок можна зробити, виходячи зі змісту ст. 188 СК України. Батьки можуть бути звільнені від обов'язку утримувати дитину, якщо дохід дитини набагато перевищує дохід кожного з них і забезпечує повністю її потреби. З дозволу органу опіки та піклування батьки можуть укласти між собою договір про припинення права на аліменти для дитини (дітей) відповідно до умов ст. 190 СК України. Аліменти, які сплачуються на утримання неповнолітніх дітей, є одним з гарантованих законом джерел їх існування. Особливо важливими такі виплати є для малолітніх дітей, оскільки для осіб такого віку інші джерела існування є досить обмеженими. Закономірно, що такі виплати (утримання) мають суто цільове призначення - утримання неповнолітнього. Цільове витрачання аліментів перевіряє орган опіки та піклування. Підставою для такої перевірки може бути заява платника аліментів або власна ініціатива органу опіки та піклування. У разі нецільового витрачання аліментів платник має право звернутися до суду з позовом про зменшення розміру аліментів або про внесення частини аліментів на особовий рахунок дитини у відділенні Державного ощадного банку України (п. 2 ст. 186 СК України). Як правило, аліменти сплачуються батьками щомісяця, на кожен неповнолітню дитину незалежно від того, де вона знаходиться. Так, влаштування дитини до закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу не припиняє стягнення аліментів на користь того з батьків, з ким до цього проживала дитина, якщо вони витрачаються за

цільовим призначенням. Якщо батьки не беруть участі в утриманні дитини, влаштованої до державного або комунального закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу, аліменти на дитину можуть бути стягнені з них на загальних підставах. а рішенням суду поруч з іншими виплатами (державні пенсії, різні види допомоги та відшкодування у зв'язку із втратою годувальника) аліменти можуть перераховуватися на особовий рахунок дитини у відділенні Державного ощадного банку України. Не звільняється від обов'язку щодо утримання дитини і особа, яка позбавлена батьківських прав. Одночасно з вирішенням питання про позбавлення батьківських прав суд може на вимогу позивача або з власної ініціативи вирішити питання про стягнення аліментів на дитину. Невиконання обов'язку батьків по утриманню неповнолітніх дітей зумовлює настання сімейно-правової відповідальності.

Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей та його виконання

За загальним правилом, батьки зобов'язані утримувати своїх дітей до досягнення ними повноліття, тобто 18 років. Разом із тим, існують випадки, коли право на утримання мають також повнолітні діти. Відповідно до нового СК аліментний обов'язок батьків виникає щодо: а) повнолітніх непрацездатних дітей (ст. 198 СК); б) повнолітніх дітей, які продовжують навчання (ст. 199 СК). Як справедливо зазначається в літературі, обов'язок батьків щодо утримання повнолітніх дітей не є продовженням аліментного обов'язку, який батьки несли до досягнення дітьми 18 років¹. Ці правовідносини мають власні підстави виникнення, строки існування, припинення, а також зміст, права та обов'язки їх учасників.

Батьки зобов'язані утримувати своїх повнолітніх непрацездатних дітей (ст. 198 СК). Цей обов'язок виникає на підставі складу юридичних фактів, до якого належать: а) походження дітей (родинний зв'язок батьків і дітей), б) непрацездатність повнолітніх дітей; в) потреба дітей у матеріальній допомозі; г) здатність батьків надати таку допомогу². Сімейне законодавство визначає поняття непрацездатності і нужденності стосовно регулювання відносин подружжя щодо взаємного утримання (ч. 3, 4 ст. 75 СК). Непрацездатність призводить до обмеження життєдіяльності людини і необхідності її соціального захисту. Непрацездатними визнаються інваліди I, II і III груп. При встановленні судом факту потреби дитини в утриманні суд враховує всі джерела, що утворюють її дохід. Дитина вважається такою, що потребує допомоги, якщо вона забезпечена коштами в розмірі нижче прожиткового мінімуму. Певно, непрацездатна дитина має визнаватися нужденною і в тому випадку, якщо забезпечена коштами в розмірі, відповідному прожитковому мінімуму, але потребує додаткових коштів на придбання лікарських препаратів, оплату стороннього догляду тощо.

Обов'язок батьків утримувати повнолітню непрацездатну дитину виникає тільки за умови можливості надання батьками такої допомоги. СК не встановлює критеріїв, якими варто керуватися суду, визначаючи, чи здатні батьки надавати матеріальну допомогу своїм повнолітнім дітям. За основу знов-таки може бути взятий прожитковий мінімум, установлений на відповідний період часу. Очевидно, батьки, забезпечені вище прожиткового мінімуму, можуть визнаватися такими, котрі в змозі надавати своїм повнолітнім дітям матеріальну допомогу. Хоча при цьому суд має враховувати додаткові витрати, які батьки змушені робити, наприклад, у зв'язку з власною хворобою, необхідністю відпочинку, лікування тощо.

Другий випадок, коли батьки зобов'язані утримувати своїх повнолітніх дітей, передбачено ст.

199 СК. Відповідно до цієї норми, якщо повнолітні дочка, син продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, батьки зобов'язані утримувати їх до досягнення двадцяти трьох років за умови, що вони можуть надавати матеріальну допомогу. Підставою виникнення обов'язку батьків щодо утримання повнолітніх дітей в цьому разі є такий склад юридичних фактів: а) походження дітей (родинний зв'язок батьків і дітей); б) продовження повнолітніми дітьми навчання; в) потреба повнолітніх дітей у зв'язку з продовженням навчання в матеріальній допомозі; г) здатність батьків таку допомогу надавати (ч. 1 ст. 199 СК).

Батьки зобов'язані утримувати дитину, яка навчається, до досягнення нею 23 років. Їхній обов'язок може припинитися і раніш, якщо в повнолітнього відпала потреба в матеріальній допомозі. Після 23 років право вимагати утримання від батьків у зв'язку з продовженням навчання не виникає. Відповідно до ч. 2 ст. 199 СК право дітей на утримання припиняється у разі припинення навчання. Якщо навчання було припинене і знову відновлене, повнолітній може знову зажадати від батьків надання йому утримання протягом продовження навчання. Тобто обов'язок батьків за наявності інших необхідних підстав виникне знову, але триватиме лише до досягнення повнолітнім 23 років, навіть якщо навчання до цього часу і не буде закінчено.

Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків

Утримання батьків дітьми є відповідною компенсацією за утримання і турботу, надану батьками дитині. В нормальних умовах діти добровільно допомагають своїм непрацездатним батькам і турбуються про них. Неможливо змусити дорослих повнолітніх дітей любити і поважати своїх батьків. Любов, доброта, порядність, чесність є етичними поняттями, а не юридичними. Разом з тим слід пам'ятати, що однією з основних цілей регулювання сімейних відносин, відповідно до частини другої статті 1 Сімейного кодексу України, є утвердження почуття обов'язку перед батьками.

Обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків закріплений в статті 51 Конституції України. Дана конституційна норма знайшла своє відображення і в Сімейному кодексі України (статті 202-206).

Повнолітні дочка, син зобов'язані утримувати батьків, які є непрацездатними і потребують матеріальної допомоги. Якщо мати, батько були позбавлені батьківських прав і ці права не були поновлені, обов'язок утримувати матір, батька у дочки, сина, щодо яких вони були позбавлені батьківських прав, не виникає. Обов'язок виплачувати аліменти батькам може бути покладено лише на повнолітніх дітей; потреба матеріальної допомоги полягає в тому, що батьки не мають можливості забезпечити своє гідне існування у зв'язку із відсутністю пенсій чи їх низького розміру, а також у зв'язку із відсутністю у них інших джерел існування; непрацездатними визнаються особи, які досягли пенсійного віку (чоловіки - 60 років, жінки 55 років) та інваліди I, II та III груп (стаття 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).

Позов про стягнення аліментів може бути пред'явлений до одного з дітей; до кількох з дітей; до всіх дітей разом.

У випадку пред'явлення позову до одного з дітей, суд за власною ініціативою має право притягнути до участі у справі інших дітей, незалежно від того пред'явлено до них позов чи ні. Статтею 205 Сімейного кодексу України встановлено, що суд визначає розмір аліментів на батьків у твердій грошовій сумі і (або) у частці від заробітку (доходу) з урахуванням матеріального та сімейного стану сторін. Розмір аліментів визначається в судовому порядку в залежності від матеріального та сімейного становища батьків та дітей. При цьому судом враховуються всі заслугуючі на увагу інтереси сторін: непрацездатність батьків та їх потреба у матеріальній допомозі, матеріальне становище дітей, догляд дітей за батьками тощо. Також до уваги приймається отримання батьками пенсії, державних пільг, субсидій, наявність в батьків майна, що може приносити дохід тощо.

Разом з тим, аліменти, що сплачують діти на утримання своїх батьків, безумовно повинні забезпечувати достатній життєвий рівень та необхідні умови для існування. Проте в сучасних умовах тяжка хвороба, інвалідність або немічність батьків потребують значних додаткових витрат, які не покриваються сумами сплачуваних дітьми аліментів. Саме з метою уникнення випадків матеріальної незахищеності батьків, стаття 203 Сімейного кодексу України встановлює обов'язок дітей брати участь у додаткових витратах на батьків.

При невиконанні дітьми обов'язку по сплаті додаткових витрат, батьки мають право звернутися за захистом своїх прав до суду. Суд в кожному конкретному випадку визначає наявність однієї або декількох з перелічених вище обставин на підставі відповідного медичного висновку.

У виняткових випадках, якщо мати, батько є тяжко хворими, інвалідами, а повнолітні дочка (син) мають достатній дохід (заробіток), суд може постановити рішення про стягнення з них одноразово або протягом певного строку коштів на покриття витрат, пов'язаних з лікуванням та доглядом за ними (стаття 206 Сімейного кодексу України).

Статтею 204 Сімейного кодексу України передбачено, що дочка, син можуть бути звільнені судом від обов'язку утримувати матір, батька та обов'язку брати участь у додаткових витратах, якщо буде встановлено, що мати, батько ухилялися від виконання своїх батьківських обов'язків.

У виняткових випадках суд може присудити з дочки, сина аліменти на строк не більш як три роки. Цей строк обумовлений відсутністю законодавчо закріпленого обов'язку у дітей щодо довічного утримання батьків, які не виконували своїх батьківських обов'язків.